

Gassiske vekkelsesbevegelser og norske misjonærer

Av Bjørn Sverre Lie

Et forsøk på en vurdering av vekkelsesbevegelsenes opprinnelse, egenart og innsats i Den Gassisk Lutherske Kirken med særlig henblikk på misjonærenes plass i sammenhengen.

Innledning:¹

Det Norske Misjonsselskaps arbeid på Madagaskar har siden starten i 1866 båret rike frukter. Sammen med misjonærer fra England, Frankrike og USA har det vært drevet et betydelig arbeid, som i dag føres videre i de to store protestantiske kirkesamfunnene på Øya. Gassisk eller europeisk kristendomsform?

En må, generelt sett, kunne hevde med rette at den gassiske kristendomsform nok ikke skiller seg nevneverdig ut fra den som finnes i misjonærenes fedreland. Enhver som kjenner gassernes lynne (utpreget respekt for overordnede) vil ikke undre seg over et slikt forhold. Dog finnes det hederlige (?) unntak, nemlig representert ved de ulike *vekkelsesbevegelserne*, som har oppstått på gassisk kirkemark. Det er beklagelig at det er altfor lenge siden at norsk kirke- og misjonsliv har blitt tilført orienteringer om disse vekkelsesbevegelser og deres betydning for Guds rikes vekst blant det gassiske folk. Vi håper at nærværende orientering kan være med på å inspirere til videre arbeid med disse spørsmål.

Vekkelsesbevegelserne får ofte uvante fremtredelsesformer, sett med europeiske øyne. Hvordan vurderer misjonærene vekkelsesbevegelserne, og hvordan er samarbeidet? Vi vil i denne framstillingen forsøke å skissere kort vekkelsenes opprinnelse, arbeidsmetoder og innsats innen gassisk luthersk kirkeliv i dag, hele tida vurdert med tanke på hva misjonærene har gjort og fortsatt bør gjøre for vekkelsen. De praktiske konklusjonene vil bli utformet som en utfordring til misjonærutdanningsinstansene innen NMS og FLM.²

0 b: Begrepsbestemmelse:

Før vi nærmere går inn på vårt emne, synes det oss nødvendig å forklare hva vi legger i uttrykkene: *Hyrde*, *Vekkelsesfolk* og *Toby*.

I: Hyrde

Det gassiske ordet for gjeter eller hyrde er *mpiandry*. I kristelig sammenheng er ordet selvsagt brukt i overført betydning. Betegnelsen «mpiandry» brukes i dag om de personer som må sies å være bærere av vekkelsesbevegelsene. Tittelen hyrde fåes ved innvielsen og kan ikke bæres uten opplæring og innvielse. Flesteparten av hyrdene bor i sine nærmiljøer. Det er i dag ca. 4000 innviede hyrder på Madagaskar. (Den luth. kirke teller ca. 450 000 lemmer.) – Parallellføring med norske forhold er svært vanskelig, men vi ville etter norske kirkelige tilstander muligens ha plassert hyrdene blant de aktive og ansvarsbevisste lekfolk innen menighet og organisasjonsliv.

II: Vekkelsesfolket

Når hyrdene samles til sine ukentlige møter, særlig da på sentrene sine, så finnes det alltid mennesker der sammen med dem som ikke er innviede hyrder. De kan være folk som søker hjelp og oppbyggelse, eller det kan være mennesker som går til hyrdeforbereidelse. De som ikke har trang til å la seg undervise og innvie til hyrde, kan likevel føle åndelig slektskap med hyrdene. vi kunne kalle dem «vakte», (gass. «mpifoha»). I det foreliggende arbeid brukes vekkelsesfolket som fellesbetegnelse for hyrder og disse vakte.

III: Toby

Det gassiske ordet *Toby* betyr leir, forlegning, forpleiningsanstalt. Det er vanlig å finne ordet satt sammen med navn eller substantiv; f.eks.: Tobin'ny miaramila = militærleir. Så også i vårt anliggende: Tobin'ny fifohazana. Fifohazana = vekkelse. Framfor å bruke uttrykket «vekkelsens leir», som ikke er godt norsk, kunne vi muligens anvende begrep som *sosialsenter*, da toby'ene på Madagaskar nettopp fungerer som sentrer der mennesker med forskjellig slags lidelser kommer og blir tatt hånd om. (Se avsnitt 5). Av forskjellige årsaker som artikkelen muligens vil utdype, velger vi å bruke betegnelsen *Toby* uoversatt, da vi føler at det norskorienterte Sosialsenter ikke er dekkende.

For tida finnes det 17 slike Toby'er på Madagaskar. Det betyr at det av det totale antall hyrder bor bare en liten del fast i tobyene.

1: Kort historisk oversyn

For om mulig bedre å forstå den aktuelle situasjon innenfor gassisk kirkeliv og den særegne plass som vekkelsesbevegelsene har, så må vi gi en summarisk historisk oversikt.

A: Soatanana-vekkelsen

Fra tid til annen har det oppstått forskjellige vekkelser på Madagaskar, som alle har satt dype spor etter seg. Likevel er det neppe urett å hevde at den vekkelsen som har betydd mest, er den som hadde sitt utspring i spåmannen *Rainisoalambo* i Soatanana-området. Han var døpt i en reformert menighet, men han hadde neppe levende tro.³ Under en sykdom i 1894 hørte han Guds røst: «Skill deg av med fetisjene⁴, så skal du bli frisk.» Han bekjente sin synd, og underet skjedde. Deretter fortsatte den åndelige oppvåkning både for hans familie og byen de bodde i. Vekkelsen spredde seg raskt. I 1898 stiftet *Rainisoalambo* en skole for predikanter. «Herrens disipler», som de kaltes, ble sendt ut etter bønn og faste. Deres forkynnelse var ransakende omvendelsesprekner. Dessuten ba de for syke og drev ut onde ånder. De førte et enkelt levesett og ble betraktet som gode borgere. I sin vegledningspraksis var de økumenisk innstilt og ville selv ikke slutte seg til noe etablert kirkesamfunn.

Betegnende for denne første vekkelsen er også deres sterke misjonsiver: nemlig at landsmenn i åndelig mørke strøk også skulle få høre Guds Ord.

Fra ca. 1900 nådde vekkelsen nordover til Imerina, hovedstadsfylket. Utsendingene (predikantene) kaltes heretter ikke lenger «Herrens disipler», men kun «iraka» = utsending. På denne tida ble betegnelsen *Mpiandry* bare brukt om *lederne* av vekkelsen på hvert sted, dvs. at både prester og lekfolk kunne bli kalt hyrder den gang. I vår tid brukes *Mpiandry* om *alle* innviede vekkelsesfolk, mens uttr. *iraka* brukes temporært, dvs. som betegnelse på de hyrder som sendes ut i evangeliseringsoppdrag for et avgrenset tidsrom.

Naturlig nok var mange ledere i de veletablerte menighetene nokså skeptiske til vekkelsen i førstningen.⁵ Men det dype alvor i omvendelsen, samt den nye livsførsel hos de vakte, de livgivende preknene og en gradvis sunnere holdning til spørsmålet om synd

og sykdom, gjorde nok sitt til at prestene og menighetene etter hvert kom i et godt forhold til vekkelsen.

Før vi forlater avsnittet om Soatanana-vekkelsen, må vi opplyse at denne vekkelsesbevegelsen er den eneste som ikke i sin helhet har forblitt innen FLM. En del av denne bevegelsen har brutt ut og arbeider i dag som et eget kirkesamfunn. En lang rekke nasjonale (rasemessige), kirkepolitiske, personlige og konfesjonelle problemer gjennom mange år førte dessverre til at det endelige brudd mellom norsk misjon og vekkelsesbevegelsen kom i juli måned i 1956.⁶

B: Senere vekkelser

I denne korte oversikten er det deretter naturlig såvidt å nevne vekkelsene ved kvinnen Ravelonjanahary i Ambalavao og Rajaofera i 1920–30-årene, uten å gå nærmere inn på disses arbeid. – Etter trollmannen Kidizokys omvendelse i 1938 skjedde det en veldig religiøs oppvåkning på Østmadagaskar.⁷ Vekkelsen var dyptgripende, og kirkens ledere registrerte rekordhøye katekumen- og dåpstall. Den gode arbeidssituasjon holdt seg i mange år. Fremdeles finnes det profetskikkelser som har betydelig innflytelse og har blitt til hjelp for mange.

I den nordlige delen av kirkens daværende arbeidsfelt fikk Gud bruke presten Rakotozandry i noen hektiske arbeidsår. Det var i 1946–47 at denne vekkelsen begynte, og den har senere fått navnet Farihimena-bevegelsen. – I midten av 60-årene førte en stille vekkelse i Toliary-området til dannelsen av toby på Andakoro, og Mama Jeanne er navn å nevne i den sammenhengen. Tobyen har i dag over 100 syke.⁸

Blant de siste vekkelser som skal nevnes, er den Bibel- og ansvarsvekkelse som gikk over hovedstadens høgre skoler og universitetet i 1972–73. Vekkelsen førte til dannelsen av det gassiske student- og skolelagsarbeid, som fremdeles driver godt og har lag over store deler av øya.⁹

I skrivende stund (1981) er det fortsatt vekkelse i enkelte distrikt på Vest-Madagaskar, helst i de nordlige delene av Toliarysynoden.¹⁰ Uten å gjøre noen urett må det være tillatt her å nevne pastor Ferry Pascal (av kyststamme), når vi snakker om denne vekkelsens menneskelige redskap.

2: Vekkelsenes forhold til kirken. Opplæringsprosessen

A: Kirkelig bedømmelse av vekkelsene

At det er vanskelig å vurdere vekkelsene, skulle være unødvendig å si. Fremtredelsesformer og arbeidsmåter skifter jo også veldig fra sted til sted. Felles for vekkelsene er at de er særpregede og selvstendige arbeidslag innenfor kirken. Når vi ser bort fra den delen av Soatanana-bevegelsen som brøt med FLM, så blir følgende hovedinntrykk tilbake: vekkelsesbevegelsene arbeider innenfor og i forståelse med kirken, og altså ikke i motsetning til den.¹¹ – På internasjonalt kirkelig hold blir det påpekt hvor takknemlig FLM kan være nettopp for dette. Vekkelsesbevegelser andre steder (f.eks. på afrikansk grunn) har hatt lett for å ta opp i seg så mange av de hedenske elementer at det nødvendigvis måtte føre til skisma og sektdannelse. (I Sør-Afrika finnes i dag ca. 3000 sekter.)

Vi tror at vekkelsesbevegelsenes rom for spontanitet i bønnepraksisen og karismenes utfoldelse beriker menighetslivet, hvis det skjer sunt. Ved det at vekkelsesbevegelsene slik har blitt en selvfølgelig del av kirkens liv og organisasjonsapparat tror vi at det er skapt et grunnlag for gjensidig påvirkning til alles beste.¹² Prester og menigheter får et nødvendig korrektiv mot intellektualisering av troen og forkynnelsen, men samtidig gir det nære samarbeid mellom vekkelsens folk og det organsiatoriske kirkeapparat en like nødvendig påminnelse til vekkelsesbevegelsene om at den læremessige del av troen og sakramentforvaltningen på det selvfølgeligste hører med til det kristne liv.¹³

Det er videre interessant å legge merke til at det bare er innen den lutherske kirkeavdeling på Madagaskar at vekkelsesbevegelsene har overlevd. De reformerte kristne som vil bli hyrder f.eks. må komme til FLM; uten at det dermed fører til at de må oppgi sin tidligere kirketilhørighet.¹⁴

B: Forberedelse til hyrdegjeringen

Ifølge kirkens lover og ordninger er det lagt opp til et godt forhold mellom vekkelsesbevegelsene og den øvrige del av kirken. Det er prestene og hyrdene i fellesskap som forbereder og innvier nye hyrder. I prinsippet skal det være umulig å bli opptatt som hyrde-elev og bli innviet uten at den lokale presten og menighetsrådet har uttalt seg om livsførselen hos hyrdekandidatene (gitt

attest). For å bli hyrde skal en nemlig gå til forberedelse hos en prest i 1 ½ år, der det undervises i bibelkunnskap, kirkehistorie og prekenlære.¹⁵ Dette forutsetter selvsagt at hyrde-elevene kan lese og skrive. Deretter skal kandidaten tilbringe et halvt år på en toby, bl.a. for å lære å ta del i det diakonale arbeid som hyrdene utfører. I denne perioden deltar de også i utdrivelse av onde ånder, når slikt forekommer.

Enkelte steder tar de ansvarlige (prester, lærere og eldre hyrder) undervisningsoppgaven alvorlig og lovene følges. Andre steder er forberedelsene til hyrdegjerningen *langt* fra grundig nok. Hvordan kan f.eks. forberedelsene bli hvis hyrde-eleven ikke kan lese? Vi har erfaringer for at denne og andre viktige forutsetninger har sviktet i opplæringssituasjonen.¹⁶

Av lett forståelige grunner er det ofte svært vanskelig å holde en ordentlig eksamensprøve for hyrdekandidatene før deres innvielse, slik lovene forlanger det. Følgelig er en i de senere år kommet på gli: kravene svekkes i mange synoder, og slik blir en fristet til å innvie til hyrde folk som ikke har de nødvendige forutsetninger. I annen omgang går slikt ut over både hyrdene selv og kirken som helhet.

C: Selve innvielsen

Selve innvielsesakten foregår som oftest bare en gang i året, og da på de store stevnene som holdes rundt om på de største tobyene. Stevnene er utvilsomt blant årets høgdepunkter, da Ankari-malaza-stevnet f.eks. kan samle over 1000 deltakere, selv om stedet ligger nokså uvegsomt til.¹⁷

Dagen begynner med bønn og formaninger til dem som skal innvies. Deretter går hyrdene og de innviende prester med medarbeidere i prosisjon til kirken. Alle hyrdene bruker hvit, fotsid drakt, enkelte også hodetørkle. Innvielsen består av formanings-tale og skriftlesning. Bønn med håndspåleggelse skjer mens hyrdene kneler ved alterringen. Det svares ikke på spørsmål fra ordinator. Lovsang og vitnesbyrd preger ofte resten av dagen/dagen derpå. – Hyrdene får samme dag de er innviet et kort (med eget foto og prestens underskrift) som bevis på at de er rette hyrder. Dette kortet skal de alltid vise fram til folk der de besøker, for slik å legitimere seg som kirkens «rette kallede» arbeidere. For å verne kirken og hyrdene selv mot moralsk utglidning, må hyrdekortet leveres inn til prosten og den lokale hyrde- el. vekkelsesledelse én

gang i året for å stemples. Hyrder som lever og virker til anstøt for menighet og nærmiljø vil ikke få kortet tilbake evt. ikke stemplet. Slik blir de satt utenfor hyrdefellesskapet. Bot og omvendelse må til for å få orden på forholdet.

D: Forholdet mellom hyrdeinnvielse og presteordinasjon

Det er stort sett et godt forhold mellom hyrdene og prestene over hele FLM, men vi skal ikke underslå den kilde til gnisninger og personlig maktkamp som ligger i forståelsen av henholdsvis presteordinasjonen og hyrdeinnvielsen. Saken blir jo ikke lettere av det forhold at det på gassisk er brukt ett og samme ord (= fanokanana) om både prester og hyrders innvielse til sine respektive gjerninger. Uten tvil oppfatter de fleste hyrder seg som personer som er overgitt en spesiell tjeneste, som inkluderer *myn-dighet* til å drive ut onde ånder og til å tilsi syndenes forlatelse. Hva skiller da presten fra hyrden? For den alminnelige gasser synes hovedskillet mellom hyrden og presten å ligge i at presten er gitt fullmakt til å dele ut nattverd, noe hyrden ikke har.¹⁸

En annen misforståelse av hva en får i hyrdeinnvielsen viser seg i uttalelser som denne: «Det er bare vi hyrder som har lov til å drive ut onde ånder.» En slik institusjonalisering av nådegave-tjenesten må ut fra NT være helt uholdbar. For øvrig synes det oss som aspektet med overgivelse av makt/myndighet har fått altfor stor dominans i forberedelsen av og praksisen hos hyrdene. Her trengs det et grundig teologisk oppklaringsarbeid, og vårt ønske er at vekkelsesbevegelsene på Madagaskar skal få en teologisk skolert leder som kan vinne slik innpass og tillit at han får rettlede de mange tusen hyrder sunt og godt i disse ting.

E: Hvem blir hyrder?

Her skal gis et lite sosiologisk notat for lettere å forstå hyrdenes situasjon;¹⁹ Ut fra de erfaringer vi har som prost og formann i vekkelsesbevegelsens lokallag i vårt fylke vil vi først understreke at hyrdekandidatene jevnt over er alminnelige kristne som ønsker inderligere kjennskap til sin Herre og Frelser, Jesus Kristus. Ofte ønsker de hjelp til en mer planmessig tjeneste for Gud. Vi opplevde det for øvrig problematisk at slike ønsker *nødvendigvis* måtte føre til hyrdetjeneste. På landet hvor vi arbeidet hørte de fleste hyrdene med til klassen under middelstanden, mens det i byene nok er en god del også av middelklassen med blant hyrdene. –

Mange tidligere besatte og syke, som har fått sin helbredelse gjennom hyrdene og har blitt boende på tobyene føler seg tiltrukket av hyrdegjerningen, og mange har etterhvert blitt innviet. Rent sporadisk finner vi blant hyrdene folk fra de høgre sosiale lag, og vi kjenner bankfunksjonærer, lærere og tidligere regjeringsmedlemmer som er blitt hyrder.

3: Vekkelsesmøter

Går vi så over til å tale om hyrdenes arbeidsmetoder, må aller først nevnes de såkalte «vekkelsesmøter» (gass.: fotoan'ny fifohazana). De følger stort sett alltid samme mønster, enten det gjelder de ukentlige samvær på tobyene eller slike møter under årsmøter og stevner. Skjemaet er: A: Guds Ords avdeling. B: Makt-demonstrasjonsfasen. C: Trøsteavsnittet.

A: Guds Ords avdeling

Guds Ord i forkynnelse, undervisning og vitnesbyrd har alltid stått sentralt i hyrdenes arbeid. Guds Ords tale gjennom forkynnelse, sang og vitnesbyrd er den første og nødvendige del av alle vekkelsesmøter. Ofte forekommer også undervisning i bibelkunnskap og troslære i disse samlinger. Naturlig nok blir disse samværene ujamne i sitt teologiske innhold, alt avhengig av hvem som er tilstede og deltar. Ansvarlige ledere innen vekkelsene (bl.a. Nenilava) omtaler stadig disse ting med bekymring og påpeker ofte at Ordet må forkynnes rikelig før bønn og åndeutdrivelse kan finne sted.²⁰

Det er hevet over enhver tvil at vi i slike samvær med frie vitnesbyrd kan høre mennesker som har møtt Guds nåde i Kristus, og som klart virker oppdragende på andre kristne. Vi kjenner hyrder som har visdom og som synes oss å ha den Hellige Ånds ledelse. Men dessverre forekommer det i denne Guds Ords avdelingen også refselsler og skremselstaler, som hverken er bibelske eller oppbyggende på andre. Heldigvis finnes det åndelig våkne hyrder som vet å gi rett sjelesørgerisk hjelp til slike mennesker. – I den første tid av vekkelsene hendte det at lederne fikk åndsåpenbarelseser, som førte til at de avslørte skjult synd hos menighetens lemmer (avguder i hjemmet. umoralsk vandel osv.). Dertil lærte hyrdene de kristne å ta klart avstand fra hedenske skikker, noe som igjen forsterket inntrykket av fasthet og religiøst-etisk alvor over vekkelsens folk. så langt oss bekjent, er det lite av den slags åpenbarelseser i dag, men de forekommer.²¹

B: Makt demonstrasjonsfasen

Den andre delen av vekkelsesmøtene domineres av møtet mellom Gud og Den Onde, da det her skjer forbønn for syke og utdrivelse av onde ånder. «Særlig i vekkelsens tidligste tiår (Soatanana) var det en utbredt oppfatning at all sykdom stammet fra Djevelen. Dette medførte endog medisinforbud for hyrdene.»²² Sykdom skulle kureres med åndelige midler. Denne veggen er forlatt i dag, men fortsatt vurderes nok ofte sykdom og lidelse ut fra en dualistisk livsoppfatning, slik at maktdimensjonen i Jesu gjerning for oss blir yndet stoff for hyrdene. P.d.a.s. må vi ikke glemme at ofte er det hedningenes *legemlige* lidelse som får dem til å søke kontakt med Guds folk. Når medisinnmennene ikke lenger kan hjelpe, vender folk seg i sin nød til hyrdene/menighetene. Mange hyrder viser i slike situasjoner mye visdom og åndelig innsikt. Det blir ingen forbønn for den syke uten at Guds Ords frelsesveg blir nøye lagt ut, og det blir videre understreket at eventuell helbredelse utelukkende er Jesu verk og uavhengig av menneskers kraft. Slike helbredelsesunder har ført til at både den syke, hans/hennes familie, ja, hele landsbyen har kommet til tro på Gud.²³

Det er forståelig at den mest «populære» delen av vekkelsesmøtene er nettopp denne makt demonstrasjonsfasen med utdrivelse av onde åndsmakter, som har tatt bolig i mennesker. Mens folket synger salmer, kommer de fram til plassen foran alterringen, de som ønsker hjelp mot demonplagen. Etter skriftlesning og bønner, tar hyrdene, oppstilt i koret, til med å rope ut: «Jesu Kristi, nazareerens navn: jeg byder deg: far ut.» De første utdrivelser skjer altså «en masse». De som virkelig er besatte reagerer da med lette skjelvninger. Mens menigheten stadig synger, går deretter hyrdene til hver enkelt syk/besatt og gjentar utdrivelsesformularet. Ordvalget kan nok variere, men alltid må «i Jesu Kristi navn» være med. De onde åndsmakter, som slik direkte blir konfrontert med Guds makt gjennom hyrdene får da sitt medium til å reagere meget sterkt. Iblant er det helt nødvendig å tilkalle hjelp til å holde på pasienten, slik at vedkommende ikke skal slå seg (dunker hodet i golvet osv.). Under seansen, som ofte kan ta tid, hender det at de onde åndsmakter snakker til hyrdene og forklarer hvorfor de ikke vil forlate sitt medium. Bråket og uroen kan under disse forhold stundom overdøve salmesangen.

Det skulle være unødvendig å utdype at disse utdrivelsessitua-

sjoner virker meget sterkt på personer som ikke er vant til den slags gudstjenesteform, f.eks. nyankomne misjonærer. Med bakgrunn i egne erfaringer fra åndeutdrivelser vil vi få understreke følgende: i et normalt menighets- og vekkelsesliv hører åndeutdrivelser hjemme, men det hele må styres inn i sunne former. Vi må forstå den glede det er for de svake kristne i tøffe hedenske miljøer å oppleve Jesu kraft så konkret som åndeutdrivelsene representerer.²⁴

C: Trøsteavsnittet

Den aller siste delen av vekkelsesmøtene består av en stillferdig avdeling med bønn og tilselse av syndenes forlatelse til dem som kommer fram og kneler, ofte på alterringen med hyrdene innenfor. Også her bruker hyrdene et tilselsformular hvor tilselsmyndigheten er knyttet til hyrdefunksjonen. «Etter den myndighet jeg har som hyrde tilsier jeg deg alle dine synders nådige forlatelse. Ta imot Den Hellige Ånd, for nå er dine synder forlatt. Deg skje etter ditt ønske i Jesu navn. Amen.» I praksis er dette trøsteavsnittet ikke ulikt de norske menigheters «offentlig skriftemål» med de fordeler og ulemper *det* har. – Vekkelsesmøtene er kommet til avslutning, som skjer med Fadervår og sang.

4: Evangelisering

En annen av hyrdenes hovedoppgaver er å *forkynne Guds Ord* til frelse og fornyelse for mennesker. Slik har det vært helt fra første stund.

A: Evangelisering utenfor bostedet

Den dag i dag er hyrder og vekkelsesfolk kjent for å ta ansvar for evangeliseringsarbeidet i ulike sammenhenger. Aksjonene kan være lagt opp på synodeplan, prostiplan eller også ut fra den lokale menighet. De deltakende betaler som oftest reisen til evangeliseringsområdet selv. Slike aksjoner arrangeres oftest som samarbeidstiltak, og da de er sporadiske, blir oppfølgingsarbeidet ofte lite systematisk. Det betyr imidlertid ikke at aksjonene er unyttige eller uten velsignelse, snarere tvert om. Vi har selv vært med på bønn for syke og åndeutdrivelser under slike misjonstokter, men de fleste hyrder ønsker mest mulig tid og ro for evangelisk forkynnelse ved slike besøk på landet.

B: Hyrdene som støtter i den lokale menighet

I et land som Madagaskar vil det for nokså mange kristnes vedkommende finnes hedninger i de lokale miljøer. Det betyr at mange hyrder slett ikke behøver å dra langt avsted for å drive misjon. Med hyrdenes organisatorisk sterke tilknytning til kirken, faller det videre for de fleste helt naturlig å ta del i den lokale menighets arbeid. I mange strøk av FLM representerer hyrdene en meget viktig del av menighetskjernen, noe som er til gjensidig styrke og glede. Andre steder igjen kan hyrdenes støttefunksjon i menighetene med rette diskuteres, og i slike tilfeller kreves det mye diplomati og åndelig visdom til å takle situasjonene.²⁵

C: Vekkelsesbevegelsenes forhold til evangeliseringsaksjonen TMM

Siden 1968/69 har NMS og FLM drevet en spesiell evangeliseringsaksjon, som senere ble kalt Tafika Masina Maharitra (Den permanente hellige krig.) Denne aksjonen har vesentlig satset på å bruke landets egne folk, selv om enkelte misjonærer har deltatt, bl.a. som administrative ledere. Evangelistene, som er ansatt i TMM fås sin lønn fra NMS, men er kirkens arbeidere, og de skal arbeide i strøk der det ikke finnes kristne fra før, og ofte også bo der. – Aksjonen har regionale kontorer i synodene, som er forholdsvis selvstendige m.h.t. arbeidsrytme og organisering. Naturlig nok har det fra første stund vært en god del samarbeid mellom hyrdene og TMM. I Vestsynodene deltar ofte hyrdene i de ukentlige besøksrunder som evangelisten har. Enkelte hyrder blir tilkalt for å delta i temporære aksjoner i mindre områder, og evangelistene sender gjerne de syke og besatte de kommer over til hyrdenes tobyer. Enkelte ganger blir hyrder ansatt som evangelister, men da ikke fordi de er hyrder.²⁶ Noen steder er forholdet mellom evangelistene og hyrdene godt, mens det andre steder er mer spenningsfylt, alt avhengig av den åndelige og menneskelige kvalitet vi finner bl. både hyrdene (de fastboende) og hos evangelistene (innflytterne).

På Østkysten har synodemøtet i 1977 gjort et vedtak som i vår sammenheng er interessant: de bestemte at hyrdene og evangeliseringsaksjonen ikke bare skal samarbeide, men også være under én organisatorisk leder. Den uttalte grunnen er forståelig: de ønsker å utnytte den åndelige ressurs som ligger i vekkelsesbevegelsen i

striden for å utbre Guds rike blant hedningestammene. Gode erfaringer spilte nok inn.⁷ Om det i synodevedtaket også ligger bakom et ønske om en sterkere og konkret utfordring til hyrdene på Østkysten til oftere å «gå ut med evangeliet» skal være usagt.²⁷

Fra enkelte hold blir det frarådet en slik nær sammenkobling av vekkelsesbevegelsen og TMM, og bakgrunnen er entydig: en er redd at evangelieforkynnelsen og den helt nødvendige opplæringen av dåpskandidater og nydøpte ikke skal få den rettmessige plass, hvis hyrdene og deres tradisjon skal dominere arbeidet innen TMM. Selv er vi blant dem som deler denne frykt.

5: Sosial innsats

A: Dagens situasjon

Fra gammelt av har sosial innsats for syke og lidende fulgt vekkelsesbevegelsene. Dette diakonale aspektet ved hyrdenes arbeid har vært knyttet til tobyene, som har oppstått og utviklet seg rundt enkelte vekkelsesledere, som har fått nådegave til å be for syke og til å drive ut onde ånder. Både hedninger og kristne bringer sine syke/besatte til disse tobyene, men da det tar tid å helbrede/hjelpe disse syke, må de pårørende bo på tobyen i lengre tid. Slik har en måttet bygge stadig nye hytter til nyankomne, og tobyen vokser. Enkelte tobyer i dag har over 100 syke, og da forstår en godt hvor lett en toby blir et eget landsbymiljø.

De syke som bringes til tobyene er av mange slag; sinnslidende, besatte, krøplinger og andre handikapte. Ofte blir de syke bare overlatt til tobyen uten at de pårørende følger med for å stelle for dem. Hyrdene må da ta på seg slike omsorgsoppgaver. En ordner seg slik at enhver hyrde får noen få syke som sitt ansvar, hvilket innebærer både det å stelle den syke og å skaffe mat til ham/henne. Det er imponerende hva disse hyrdene utretter når en vet at mange av disse arbeidssomme hyrdene er uformuende enker eller eldre enslige menn. Ofte lever folk i tobyene fra hånd til munn. Økonomisk hjelp fra stat og kommune forekommer nok, men den synes svært sjelden og for intet å regne. (Toliara-tobyen fikk ett år 1200,- kr for 100 syke.) Derfor faller det naturlig for de fleste på tobyene å delta i det enkle jordbruk, husdyrhold og annet småarbeid, som de driver til livets opphold. Unntatt fra dette arbeidet er selvsagt de sinnslidende og syke med diverse handicap.

Det viktigste de syke får på en toby må utvilsomt være omsorg

og kjærlighet, heri inkludert at de får høre evangeliet om Guds kjærlighet og Jesu makt. Vi ser stort på dette, da mange av de syke nettopp trenger et vernet liv. «På tobyen er det ingen som slår dem, ingen som jager dem. Her får de mat og blir passet på. Jeg vet flere tilfeller hvor akkurat dette; langt mer enn dramatiske åndeutdrivelser – har hjulpet den syke til å finne ro og hvile. Selv om vekkelsesfolkene så visst ikke er redde for å synge ut både om synd og tryllemidler, så finner en mye av Jesu Ånd og sinnelag i tobyene, og det virker i det lange løp.»²⁸ På den annen side er det viktig å få understreket at *behandling* i medisinsk betydning av ordet ikke utøves på tobyene, da de ikke har sykepleieutdannet personell eller har fast tilsyn av helsepersonell. Det generelle inntrykk av en toby ville neppe tilfredsstillende en norsk sykepleier. Hygienen varierer svært fra hytte til hytte og fra toby til toby.²⁹

Hyrdenes sosiale arbeid kan summeres slik: mye godt gjøres av frivillige mennesker, som ofte gjør så godt de kan, men nødvendigheten av videreføring og rettledning i deres diakonale tjeneste er påtrengende.

B: Nye idéer på sosialsektoren

I tråd med hensikten med dette lille opus vil vi her kort skissere noen idéer, som enkelte av oss misjonærer har vært en del opptatt av.

1. Det er beklagelig at den lokale diakonale innsats innen FLM er såpass minimal som den faktisk er. Vi ser her bort fra de større institusjoner, (sykehus, poliklinikker, spedalskehjem) som misjonene har satt igang.³⁰

2. Det som mest fortjener betegnelsen diakonal innsats i nærmiljøene synes å være de kjærlighetsgjerninger som hyrdene frivillig utfører overfor lidende mennesker på tobyene. Ellers er det bare spredt diakonal innsats, såsom hjelp til fattige, særlig i bymiljøer.

3. For å bøte på denne skjeve utviklingen innen menighetslivet på Madagaskar, bør FLM oppmuntres til å ta opp igjen de gamle planer om en menighetsdiakoni. – Bibelskolen for kvinner i Fianarantsoa ble egentlig startet med tanke på menighetssøsterutdanningen. De stadig voksende storbymiljøene med gamle uten familie til støtte og hjelp «roper» sterkt på kirkens diakonale innsats. Men her synes det å være langt fram, da det først må skapes en

diakonal *holdning* blant prester og ansvarlige lekfolk. Noen av oss har en del erfaringer for hvor vanskelig nettopp *det* er!

4. I opplæringsfasen av menighetsdiakoner/-isser burde en etter vårt syn satse på hyrdene evt. vekkelsesfolket, da en kanskje blant disse vil finne den beste innstilling til saken. Interessante erfaringer i så måte ble gjort under et ukelangt kurs i Toliara, på tobyen der i 1979. Her ble det undervist i sykdomslære og enkel sykepleie tilpasset deres egen situasjon og økonomiske evne.³¹

5. Vi tror at NMS burde stille diakoner/sykepleiere til disposisjon for FLM for oppbygging av menighetsdiakoni, selv om dette kanskje ikke har førsteprioritet innen NMS i dag.

6: Sjelesorgens problem og orakelsvar

A: Nyanser mellom sjelesørgeriske samtaler og orakelsvar

Helt fra vekkelsenes første tid har dens forkynnelse ført til at mennesker har søkt hyrdene for sjelesørgeriske samtaler. Særlig har folk søkt til de hyrder som tydelig har nådegaver spesielt for denne omsorgstjenesten. Blant de mange som fortsatt blir oppsøkt og får være til hjelp for folk i dag, må nevnes Volahavana (ofte kalt Nenilava), som mesteparten av året nå bor i hovedstaden Antananarivo. Det er bemerkelsesverdig at denne ulærde og enkle kvinnen får være til hjelp for så mange innen de høgre lag av befolkningen, endog statstjenestemenn. Men også andre troverdige hyrder utover landet er ofte opptatt med denne omsorgstjeneste for medmennesker.

Vi gleder oss over denne nestekjærlighetens tjeneste som hyrdene utfører, men vil likevel trekke fram *orakelsvaraspektet* i samtalerne. I kulturene hos de fargede folkeslag er det vanlig for mennesker å søke religiøse ledere (spåmenn, sannsigere) for å få råd i vanskelige situasjoner. Disse lederne skal da være mer å stole på enn vanlige menneskers råd, da guddommen synes å stå dem nær. Det ville være svært unaturlig om ikke disse forestillinger skulle overføres til høgt aktede hyrder. I sjelesørgeriske samtaler har vi i blant møtt på mennesker som tidligere søkte hyrdene nettopp av disse grunner. Vi mener at det er rett å hevde at hyrdene blir søkt både for å få orakelsvar og for sjelesorg i mer tradisjonell forstand.³²

B: Sjelesorg på avveger – offentlig skriftemål?

Både innen norsk og gassisk kirkeliv synes det å være en fristelse for noen å betrakte *en* karisme høgre enn en annen. Blant gassiske kristne står «åndeutdrivelsesgaven» utvilsomt som den mest ettertraktede. Dessverre må det innrømmes at mange hyrder viser lite sann sjeleomsorg i sin iver etter å drive ut onde ånder.

Men et kanskje like alvorlig problem på sjelesorgens område synes det å være med det som vi i 3 C (Trøsteavsnittet) kalte: «*tilsielse av syndenes forlatelse*». Dette vedrører hundrevis av mennesker hver eneste uke og griper således vidt. Problemet ligger etter vårt syn i det at det her skjer tilsielse av syndenes forlatelse uten at det forut har foregått en sjelesørgerisk samtale. De mennesker som under vekkelsesmøtene føler seg truffet av Guds Ånds tale og vil «gjøre opp», går da fram og kneler ved alterringen. Tilsielse av syndenes forlatelse skjer på samme måte som vi kjenner det fra norsk tradisjon i det såkalte «offentlig skriftemål». Utvilsomt har denne formen for bekjennelse med påfølgende håndspåleggelse ved hyrdene og tilsielse av syndenes forlatelse stor betydning for de troende som ofte benytter seg av den. Etter vårt syn ville det derimot være langt bedre med en samtale i enerom, hvor den forbønssøkende fikk snakke ut om sine nederlag og synder, og at sjelesørgeren *deretter* fikk tilsi syndenes nådige forlatelse. Både psykoterapien og det bibelske materialet bevitner det. En slik bedre sjeleomsorg burde hyrdene få hjelp til å satse på, da hyrdene her kunne ha utnyttet de veldige muligheter til å snakke med motiverte mennesker. Problemet med å tilsi syndenes forlatelse uten forutgående bekjennelse er ikke nytt, da MT for 1901 (s. 321) også uroer seg over den utvikling som skjer.

Da vår interesse for disse forhold tidlig ble vakt, har vi stundom, når anledning ga seg naturlig, intervjuet en del personer som gikk fram for å søke forbønn under vekkelsesmøtene. Det synes å være de enkelte kristnes vanesynder og manglende sjelelige ro p.g.a. problemer i den hedenske familiesammenheng som oftest var årsak til at de søkte forbønn. Det skal imidlertid presiseres at undersøkelsesmaterialet er for spinkelt til å trekke mer bastante konklusjoner av.

Vi stiller oss skeptiske til den form for sjelesorg som øves i forbønnspraksisen under vekkelsesmøtene. Ved større åpenhet derimot mellom konfidenten og sjelesørgeren ville mulighetene for effektiv hjelp være bedre; enten det nå gjelder å få større selvfor-

ståelse eller å bli rett hjulpet til å kjempe mot synden. Vi vet av vekkelsesbevegelsenes historie hvor stor betydning det hadde for mennesker å få erkjent og bekjent sine synder. Vi er redd for at hyrdenes nåværende form for «skriftemålsavløsning» mer tilhyster evangeliet for mennesker enn gir dem hjelp.

Denne forbønnsavdelingen i vekkelsesmøtene har utviklet seg til å bli en egen akt, som har fått navnet «fampaherezana», gass. av ordet «hery» = kraft. Vi kunne kanskje oversette «fampahe-rezana» med å bli styrket. Etter samtaler med gassiske kristne som søkte denne «fampaherezana»-akten sitter vi igjen med følgende inntrykk: hyrdene har formidlet en kraftoverføring fra Gud til dem nettopp i denne akten. Her meldte spørsmålet seg tidlig for oss: betraktes denne akten som et sakrament på like linje med nattverden? Fremdeles er vi urolige over denne teologisk uklare situasjon, og vi må innrømme at den veien en må gå for å hjelpe hyrdene ut av dette uføret synes meget lang.³³

7: Svermeriets fare og lovtrelldom

I følge Kirkehistorien synes alle vekkelsestider å framby et slikt åndelig klima at både de sunne og de usunne planter får gro. Svermeriets ugress gror villig overalt. Med svermeri i vår sammenheng tenkes på: en overdreven vekt på det subjektive aspekt ved frelses-tilegnelsen (ofte med dominans av følelser), overdreven tro på at Gud taler direkte gjennom meg, og en bemerkelsesverdig svak betoning av nødvendigheten av å bli opplært i de kristne trossannheter. Alt dette finnes mer og mindre i ulike lag av vekkelsene på Madagaskar.

A: Problemene med å stille diagnosen «besatt»

Under avsnitt 3 B fikk vi vite hva som rent empirisk skjer ved åndeutdrivelser. Nå vi kjenner til hvor dominerende disse utdrivelsessermoniene er for vekkelsesfolket, så blir det vesentlig for oss å få svar på spørsmålet: «Kan alle casus uten videre rubriseres som besettelse?» Svaret er NEI, og vi har mange beviser for det. Ikke bare misjonærer opplever at hyrdene gjør feilgrep overfor mennesker med unormale reaksjonsmønster, men også erfarne hyrder innrømmer det.³⁴ I mange tilfeller virker det altfor lettivnt å sette merkelappen «besatt» på personer med framtreddelsesformer en ikke forstår. Dessverre er folk i de hedenske nærmiljøer selv så altfor raske til å sette betegnelsen «besatt» på en person.

(I den forstand skiller norsk og gassisk demondebatt seg fra hverandre.) Selv om sjelesørgeren slik slipper å stille diagnosen «besatt», betyr det altså ikke at problemet er løst. Ansvarlige hyrder mener at det er noe av det vanskeligste de gjør, det å skjelne mellom mentale lidelser og besettelse. De mener videre at følgende kriterier må være teologisk holdbare ved besettelses-diagnosen: demonene må vise seg i møtet med Guds Ord og Jesu navn i vekkelsesmøtene/gudstjenestelig sammenheng.³⁵

Vi bør i denne sammenheng gjøre oppmerksom på et faktum som er nokså fremmed for europeisk tankegang, men som er avgjørende for å forstå vekkelsesfolkets iver etter å drive ut onde ånder: De gassiske kristne kan lett bli preget av den arv som de gamle religiøse oppfatninger representerer, hvor det *dualistiske* syn på tilværelsen er enerådende. Mennesket er omgitt av ånder, som enten har gode eller onde hensikter. Det er ikke vanskelig å gjette hvem folk helst vil være på parti med. Når mennesket blir utsatt for sykdom eller andre ulykker, beviser det at han/hun har kommet i de onde ånders vold. Der hedenskapet setter inn sine medisinmenn og deres fetisjer, setter hyrdene inn med Jesu kraft til seier og helbredelse, bragt nær gjennom åndeutdrivelse og forbønn.³⁶

Demoner og ånder spiller altså en stor rolle i hele tilværelsen for disse mennesker som lever under andre kulturelle og religiøse forhold enn vi gjør. Vi tror demoner eksisterer, men regner med at besettelsene til en viss grad får preg av de kultursammenhenger den besatte lever i.³⁷ Vi presiserer at demotroen forblir vår *tro* (aspekt ved troen), da noe vitenskapelig bevis ikke kan gis hverken for Djevelen eller Gud. De gode erfaringer og opplevelser vi har av Guds makt og helbredende handlinger overfor mennesker i nød har imidlertid styrket vår tro og gjort oss oppmerksomme på en dimensjon i det kristne budskap som kan bli til velsignelse, hvis det kommer inn i et sunt leie. Når en virkelig besatt blir fri og vender frisk og glad tilbake til sitt nærmiljø, får dette vitnesbyrdet selvsagt stor betydning, både som trøst for de kristne og som «reklame»-effekt for kristentroen blant de ikke-kristne.

Men her trengs mye vegledning til hyrdene. En slik vegledning og opplæring gitt av kirkens arbeidere må være bygd på tillit, og det kreves mye åndelig visdom og diplomati for å nå inn. Vi har flere års erfaring for hvor vanskelig det kan være å veglede rett. Stundom måtte vi nemlig påtale bedrøvelige tilfeller av «åndeut-

drivelser» gjort overfor åndssvake og personer med tydelig erkjente sykdommer. Ekstra leit var det når eldre hyrder drev på, selv om de på forhånd visste om at det dreide seg om sykdom/handikap og ikke var besettelse. – Når maktdemonstrasjonslysten blir for stor blant hyrdene, kan slike feilgrep lett inntreffe. I denne sammenhengen vil vi til slutt påpeke nok et usunt trekk: den overstadige interessen for utdrivelsesakten har fått sitt utslag i de gassiske ord som brukes av hyrdene for å betegne utdrivelsesseremonien; de sier: «Aoka hiasa izahay» = la oss arbeide, hvorefter de går ut for å kle på seg hyrdedrakt, og deretter kommer de inn, stiller seg opp foran i koret, før utdrivelsene tar til. Etter vårt syn burde *hele* vekkelsesmøtet med preken, Guds Ord gjennom vitnesbyrd, sang og bønn sammen med åndeutdrivelsesseremonien kunne kalles «asa» = arbeid, og altså ikke bare den siste delen. Folk flest og hyrdene selv kan ved någjeldende ordning lett bli forledet til å tro at åndeutdrivelsene er viktigere enn alt annet, f.eks. evangelieforkynnelsen.³⁸

Vi har oppholdt oss lenge ved hyrdenes forhold til åndeutdrivelse, men vi synes at det har vært nødvendig å sette dette inn i en sammenheng og samtidig uttrykke vår bekymring for den utvikling vi ser. Rent umiddelbart synes det klart at norsk misjon (leger og psykiatere) bør gjøre noe, men det ubesvarte spørsmål er: *hvordan?*

B: Hyrdene – en klasse superkristne?

Ut fra hyrdenes posisjon som åndeutdrivere og sjelesørgere må det nok stundom kunne bli ikke så lite av en fristelse for hyrdene å betrakte seg som en slags «superkristne». Vi tror bestemt at mange hyrder er seg bevisst å være noe spesielt innen kirken. De er innviet med håndspåleggelse og bønn og vet at de har en viktig oppgave blant folk. Alt fra de tidligste år av vekkelsene har hyrdene vært veldig opptatt av *livsførselen*, og «vekkelsens forkynnelse har sterk etisk karakter», sier Johs. Johnson (Det første Hundreaar av Madagaskars Kirkehistorie, s. 148) Også andre misjonærer synes å mene at vekkelsenes utbredelse i førstningen nettopp må kunne føres tilbake til vekkelsesfolkets selvfornekten-de liv.³⁹ –For oss synes det å være utrolig om ikke denne konsentrasjon om etikken etterhvert skulle innvirke på hyrdefolkets forkynnelse, slik at kasuistikken ble dominerende.

Utvilsomt finnes det blant vekkelsesfolket i dag de som vi med rette kan kalle menighetenes mest trofaste lemmer. Det er kristne med ansvarsbevissthet og høg moralsk vandel. Likevel er vi redd den utbredte mening blant folk at hyrdene blir betraktet som en ekstra åndelig gruppe, hevet over andre kristne. Ofte har vi selv hørt hyrder *be* både offentlig og på tomannshånd, om Guds vel-signelse over hele «hierarkiet» i kirken, således: for synodepresident (biskop), misjonærer, proster, prester, og videre nedover: katekister, evangelister, hyrder – for så til slutt å ende med det de benevnte: (gass.) «ny kristiana tsotra amin'izao» = *de enkle* kristne. Selvsagt tror vi ikke på noen systematisk utbygd hierarkiforståelse, men bønnelivet åpenbarer ofte likevel momenter av sannhet en ikke bør overse.

For å demne opp mot denne superklasse-tanker har vi i flere år forsøkt å undervise de kristne (av alle klasser!) om tjenestens nåde og om nådens tjeneste, men dessverre er det vanskelig å peke på resultater. I enkelte kretser av vekkelsen for tiden synes det dessverre å være tendenser til følgende usunne utvikling: Skal du fungere rett som vekkelseskristen (mpifoaha), så må du være innviet hyrde.⁴⁰ At disse konkurransetanker på det åndelige området har vært et problem i hyrdesamfunnene like fra starten av, vitner misj.prest Hodnefjelds dristige uttalelse (Kaldsboken, Soatanana 1921) om: «.. hyrdene faller saa let i hovmodssynd-» Vi har selv støtt på hyrder i vår tjeneste som nettopp viste en slik holdning, og som lite var villig til å innordne seg i tjenestefellesskapet med andre hyrder og kirkens øvrige betjening. «Jesus har jo talt direkte til meg om det og det..» innvendte de mot oss. Vi vil understreke at dette likevel ikke var noe stort problem. Jmfr. NOTM, 1981, nr. 4, s. 210.

Det gjør oss likevel vondt å møte slike tanker hos hyrdene, og det ødelegger deres ry, som mange steder er godt. Men om hyrdene er ivrige i sin tjeneste for Gud i menighetene, så må vi sterkt få framheve at det slett ikke bare er hyrdene som bærer dagens byrde og hete i de gassiske kirker. At hyrdene blir betraktet som en klasse superkristne synes dypt urettferdig overfor den store skare av aktive kristne som finnes over hele Øya. Disse aktive kristne tar stort ansvar for menighetens liv, og de bærer byrdene, både økonomisk og praktisk. De arbeider ofte uten å bli æret av menighetslemmene slik som hyrdene blir.

C: Adiaforaspørsmål

Vårt umiddelbare inntrykk av hyrdenes livsførsel er godt. De går jevnlig til kirkens samlinger, og få er så ivrige i besøkstjenesten som dem (husbesøk). De er også strenge med alkoholavhold og vokter hverandre mot seksuelle utskielser. Ut fra den beskrivelse vi hittil har gitt av hyrdene og deres egenart, skulle det kanskje være klart hvor lett de moralistiske og formalistiske trekk vil prege deres forkynnelse, arbeidsmetoder og livsførsel. Dette er dessverre intet nytt problem, se MT 1901, s. 322, 321, 230.

For dypt religiøse mennesker synes det å være en større fristelse til moralisme og formalisme enn det er for andre kristne som ikkeer så engasjerte av sin tro. Det er her nok å minne om fariseerne på Jesu tid.⁴¹ Liknende problem finner vi blant hyrdene og mange av de øvrige vekkelsesfolk, nemlig: den overhengende fare for å betrakte seg selv som de rette representanter for den sanne kristendom. Det typiske utslag i denne forbindelse er den fariseiske iver etter å utkrystallisere Guds Bud i kasuistiske regler for livets mangfoldige situasjoner. Dessverre får disse ekstrabudene så ofte en altfor stor plass i den troendes liv i forhold til Guds egne lover. Særlig ille synes reglene for overholdelse av det 3. bud å være. F.eks. mener de fleste hyrder at det er synd å hente ved eller vann på en søndag. De mest selotiske tar også med matlaging i denne liste over synder mot helligholdelsen av søndagen. Det hendte iblant at vi holdt etisk undervisning med gode råd for rett disponering av tida, inklusive bruk av søndagen. (Dette er et helt nødvendig ledd i oppdragelsen av nydøpte.) Dessverre opplevde vi at hyrdene utfylte vår undervisning med sin *sabattsforståelse* av søndagen.

Langt verre er det at disse nomistiske tendenser og holdninger gir seg negative og fordømmende utslag overfor medkristne, som har en annen mening enn hyrdene. Her trengs gjentatt undervisning og sunn vegledning gitt av teologer som er akseptert av hyrdene, men samtidig frie nok til å forkynne Ordet uten omsvøp.⁴²

8: Forholdet mellom misjonærene og vekkelsesfolket

I dette siste avsnittet vil vi prøve, på bakgrunn av det hittil framlagte materialet å svare på spørsmålet om hvordan misjonærene bør foholde seg til vekkelsen. Vi er fullt klar over faren for fortegning og generalisering, og vi regner ikke med å gi noe endegyldig svar. Vårt inderlige ønske er imidlertid at framtidige og nåværen-

de Madagaskar-misjonærer best mulig må bli i stand til å tjene Gud innen FLM, inkludert dens vekkelsesarbeid.

A: Misjonærenes kristelige bakgrunn

De lutherske misjonærer som har virket og fortsatt arbeider på Madagaskar kommer vesentligst fra Norge og USA. Den lutherske minoritetskirken i Frankrike har periodevis hatt noen misjonærer på øya. (De reformerte misjonærene kom fra England og Frankrike.) – Det sier seg selv at vi blant misjonærene finner de fleste kristelige miljøer og oppvekstformer/oppdragelsestradisjoner representert. Likevel synes det som de fleste norske misjonærer til nå har hatt sin bakgrunn i til dels lavkirkelige bedehusmiljøer fra ulike kanter av landet. Det er et spørsmål om ikke noe av disse miljøers kritiske holdning til *presterollen* også har fulgt misjonærene til Madagaskar og ubevisst blitt overført til de lokale forhold der. (Muligens forlanger vi misjonærer for mye av gassiske prester.)

Det er faktum at de tradisjoner som en er påvirket av under oppvekst og utdanning får uventet stor betydning for misjonærene i møtet med nye kultursammenhenger. Dette får både positive og negative utslag for misjonærene i deres møte med vekkelsesbevegelsene og de uvante fremtredelsesformene som kristendommen har blant hyrdene. Når vi vet at de aller fleste misjonærer under sin første periode ikke får noen som helst systematisk innføring i hyrdenes arbeidsform og vekkelsesbevegelsenes opprinnelse og egenart, så forstår vi bedre hvor lett de subjektive vurderinger spiller inn i møtet med vekkelsesfolket.

B: Misjonærenes reaksjoner på vekkelsene

Like fra gammelt av har misjonærenes reaksjoner overfor vekkelsesbevegelsene vært forskjellige: som fra de mest overstrømmende og til de kjøligste skuldertrekk. Kirkehistorien vet å fortelle at enkelte misjonærer, særlig fra Londonermisjonsselskapet, stilte seg så negative at all form for samarbeid eller gjensidig påvirkning syntes utelukket. De tok anstøt av håndspåleggelse, besvergelse og tilselse av syndenes forlatelse. De stirret seg blinde på de svake sider hos de vakte (hyklerti, æresyke o.a.)⁴³.

Også blant norske misjonærer har vi dem som vanskelig kunne indentifisere seg med hyrdene og deres arbeidsformer. Disse fant seg derfor aldri hjemme i vekkelsesbevegelsene, og vi må forstå

dem. Likevel deler vi den beklagelse som synes å komme til uttrykk i Fr. Birkelis «NMS' historie» bd. IV, s. 196: «.. Det ble nok et motsetningsforhold mellom vekkelsesbevegelsen og misjonærer som stillet seg skeptisk, men de som tok imot den i kjærlighet og i villighet til *selv* å bli velsignet, fikk også stor autoritet med sine formaninger og belærelser, bl.a. Meeg og Johnson.» – Vi ser altså at skepsis til vekkelsesbevegelsene ikke er noe nytt, men det avgjørende for oss er hva denne skepsis er bygd på. Er det et grundig kjennskap eller har norsk kristelig tradisjon vært enerådende vurderingsgrunnlag?

I møtet med vekkelsesbevegelsenes mangfoldige uttrykksformer måtte ansvarlige misjonærer i de første tiår av dette århundre bare styrkes i sin iver etter å rettlede og formane, og det p.g.a. de mange usunne trekk. Denne positive interesse for vekkelsene og samtidig oppriktige ansvarsfølelse overfor den gjerning misjonæren ble satt til (tilsynsfunksjonen) ble vurdert høgt av misjonærfora og hjemmeledelse.⁴⁴ Ikke uventet ble denne misjonærenes supervisjonsinteresse overfor vekkelsesfolket helt annerledes vurdert av vekkelsens ledere. Vekkelsenes åndelige lederskap var myndige personer, som nok kunne godta misjonærens lederposisjon, men det hele måtte være resultat av deres *egne* forhandlinger og valg. Slik har vi personlige erfaringer for at hyrdene nettopp tenker også i dag.⁴⁵

Våre dagers misjonærer er på en måte mer skånet fra disse ovennevnte supervisjonssituasjoner, da det er langt færre misjonærer nå som har overordnede stillinger. De fleste misjonærer står under gassiske overordnede både lokalt og regionalt.

På vårt arbeidssted i Sakaraha hadde vi en liten toby, som vi etterhvert fikk bygd ordentlig ut. Der opplevde vi å bli valgt av hyrdene innen distriktet (prostiet) til deres styreformann (prezidá); en situasjon som vi selvsagt utnyttet i formanings- og rettleidningsøyemed. Det var en krevende stilling midt i vekkelsens pulserende liv, og det skal ikke nektes at det stundom kostet mye tålmodighet og lidelse å være en av dem og samtidig ikke kunne gå god for alt de står for. Vi har på det bestemteste inntrykk av at vår formannsposisjon blant hyrdene ikke var dominert av tanken på at vi er hvit eller misjonær, men utelukkende fordi vi var villig til å se på vekkelsene som et legitimt uttrykk for Guds handling gjennom landets egne sønner og døtre.

Når det gjelder andre misjonærkategoriers (yrkesgruppers) for-

hold til vekkelsene, så gjør de samme reaksjonene seg gjeldende. Vi tenker her på misjonærer som ikke får kirkelig administrative stillinger, og som derved får andre tilknytningspunkter til vekkelsen; dvs. delvis også på frivillig basis. De misjonærer som viser seg som venner av vekkelsene og som støtter den på forskjellig vis, blir regnet som en av vekkelsesfolket. Slik har de muligheter til å påvirke, og de blir positivt oppfattet i sin vegledning og konstruktive kritikk.

C: Hva bør misjonærene fortsatt gjøre for vekkelsene på Madagaskar?

Vekkelsesleder nr. 1, Rainisoalambo sa engang: «Vekkelsen må aldri skille seg fra misjonen, for den dagen den skiller seg fra sine foresatte (misjonen), vil den dø.» Vi skal ikke vurdere dette kjente utsagnet fra en av de største åndelige fedre på Madagaskar i kirkehistorisk lys, da det lett ville føre for langt i vår sammenheng.⁴⁶

1. Vi vil nemlig tolke utsagnet fra Rainisoalambo som uttrykk for en visjon: nemlig ønsket om en solidarisk holdning fra begge sider, misjonærer og vekkelsesfolk. Vi tror at det er av uvurderlig betydning at denne gode kontakten opprettholdes fortsatt; og det ikke bare av hensyn til hyrdene og de gassiske kristne, men også av hensyn til misjonen selv. I all vår ulikhet i kulturelle, rasemessige og kristelige forutsetninger og praksis skulle det ligge et vell av muligheter for fruktbar gjensidig påvirkning, selv om konfliktstoffet muligens er det letteste å oppfatte.

2. Forutsetning for at det skal bli et godt, fruktbart forhold mellom misjonærene og hyrdene, må være at de nye misjonærer anstrenger seg *for å bli kjent med* denne viktige delen av FLMs arbeid. Til dags dato er det, etter vår informasjon for lite interesse i misjonærutdanningsfora både på Madagaskar og her i Norge for disse forhold. Misjonærene burde få hjelp til å vurdere de typisk-gassiske fremtredelsesformer ved vekkelsene, for slik å hindre unødvendig harde reaksjoner.

Misjonærene må bli introdusert i toby-arbeidet, og de burde få være sammen med hyrder på turné, slik at de kan møte hverandre nettopp i tjenestesituasjonen. Ut fra sin arbeidssituasjon og også ut fra sin legning vil de fleste misjonærer trolig stille seg positive til vekkelsene uten at de dermed kan få anledning til å ta større del i dens arbeid.

Likevel har vi fra nyere tid eksempler på at misjonærer har gått så inn i vekkelsesbevegelsens arbeidsmønster at de opptrer i hvit hyrdedrakt. En tid gikk det også rykter om at disse misjonærer ville la seg innvie, slik hyrdene blir, men dette viste seg senere å være feil. Kirken mener at misjonærer som vil opptre i hyrdedrakt kan få gjøre det pga. sin innvielse til misjonærtjenesten.

3. De fleste misjonærer får neppe tid og anledning til å delta i hyrdenes samlinger, slik som i sistnevnte eksempler. Det betyr likevel ikke at misjonærene er avskåret fra å støtte vekkelsen, da misjonærenes *generelle holdning* betyr meget i det lange løp. F.eks. mener vi at flere misjonærer kunne inspirere menighetene til nærmere samarbeid med hyrdene. Misjonærers støtte til hyrdenes sosiale innsats i form av pengehjelp bør oppvurderes. Herigjennom kan også misjonærene påvirke hyrdene sunt i deres oppgave å vurdere problemet med besettelse og mentale sykdommer. Hvis misjonærene ønsker å hjelpe FLM med utbyggingen av menighetsdiakonien på Madagaskar, synes det helt nødvendig at de har et godt forhold til vekkelsen, for at diakonien kan bli beriket av det åndelige liv som vekkelsen står for.

D: Praktiske konklusjoner

- a. Den holdning som vi venter av misjonærene overfor vekkelsene og deres fremtredelsesformer blir å sammenfatte i følgende: *å være kritisk solidarisk*: Det er nødvendig å gå inn blant dem med kjærlighet og villighet til å tåle. Det er viktig å respektere dem som en bevegelse vokst fram på *gassisk* kirke-mark og hjelpe dem ut fra de forutsetninger *de selv* har. Dette skulle få følgende praktiske konklusjoner:
- b. Vi ber NMS tenke gjennom hvordan de nye Madagaskar-misjonærene blir orientert om vekkelsesbevegelsene og deres betydning for gassisk kirkeliv. Vi henstiller til NMS om at det må bli en bredere drøfting av misjonærens plass innenfor vekkelsesbevegelsene.
- c. Vi anmoder NMS å drøfte med FLM om hva kirken selv venter av misjonærene i denne sammenhengen, evt. også drøftelser med vekkelsesbevegelsens samarbeidskomite/fellesstyre, hvis det er ønskelig.
- d. Vi ber NMS positivt påvirke FLM til å satse mer bevisst på å styrke opplæringssektoren innen vekkelsesbevegelsene.

NOTER

1. Artikkelen er skrevet som Hovedoppgave på Practicum MF, høsten 81. Her noe omarbeidet.
2. FORKORTELENE som er nyttet:
NMS – Det Norske Misjonsselskap (egtl. Norwegian Missionary Society)
FLM – Fiangonana Loterana Malagasy – Den Gassiske Lutherske Kirken
TMM – Tafika Masina Maharitra – Den evangeliske Aksjonen innen FLM, også kalt kirkens Misjonsdepartement.
MT + tall – Norsk Misjonstidende, årgang, nr. og sidetall. MT er NMS' hovedorgan.
3. London Missionary Society, LMS kom til Madagaskar allerede i 1818 og hadde menigheter i Fianarantsoa-området. Om Rainisoalambos omvendelse, se A. THUNEM og S. RAMAKA: «Ny fifohazana eto Madagasikara», som er et gassisk kirkehistorieskrift om vekkelsen ved Rainisoalambo. R.s stilling som spåmann (ombiasa) beviser at hans kristentro måtte være svak/død.
4. Fetisj: trepinner, kuhorn fylt med fett, jord fra graver, saks, spiker o.a. ansees som beskyttelse mot ulykker o.l. Kjøpes hos spåmannen for mange penger. Beviser at innehaveren mangler tro på Gud.
5. Se Johs. Johnson: «De første hundreår av Madagassisk Kirkehistorie.» s. 148.
6. Se H. HOVLAND: «Vekkelse og misjon». (Etterlatt manuskript, utgitt post mortem, stensilert utg. Et vitenskapelig arbeide om bakgrunnen for Soatanana-vekkelsens brudd med norsk misjons ledelse og FLM. Finnes i bibliotekene ved MF og Misjonshøgskolen.) Til vårt anliggende, s. 162, 173f, 329–331 o.a.s.
7. Mer om vekkelsene på Øst-Mad. i G. NAKKESTAD: «Herrens hånd er her å merke» (Misjonsselskapets forlag 1945) Hefte med beretninger og forklaringer på vekkelsene ved Kidizoky. Fra samme arbeidsfelt er også E. HUITFELDTs lille hefte: «Ilden fenger».
8. Se MT 1977, nr. 20, s. 7 og 1980, nr. 33, s. 4.
9. Om skolelagsarbeidet se MT 1977 nr. 23 s. 10 og nr. 14 s. 6.
10. Fra vekkelsene på Vest-Mad. se MT 1979 nr. 33 s. 5 og nr. 34 s. 12 og 1980 nr. 8 s. 12. (Synode- tilsvareer vårt bispedømme.)
11. Se Fr. BIRKELI: «NMS' HISTORIE,» bind IV, Madagaskar, s. 185 fg og 197 fg.
12. Selv om vekkelsesbevegelsen er en selvstendig organisasjon med styrer både på lands- og fylkesplan, hører vekkelsesfolket naturlig med i de lokale menigheter. I mange bispedømmer har vekkelsesbevegelsen representanter både i synoderåd og det årlige synodemøtet.
13. Emnet vårt tillater ikke at vi går mer inn på spørsmålet om den gassiske *prests* forhold til vekkelsene. De aller fleste av prestene er utvilsomt positive, og mange prester spiller en viktig rolle for hyrdene.
14. Vi vet om slike ikke-lutheranere som er blitt innviet til hyrder uten at det synes å ha skapt dogmatiske problem for dem. Den ekumeniske situasjon på Madagaskar i dag er en helt annen enn den som hersket da reglene for vekkelsesbevegelsene ble laget for flere årtier siden. I heftet «FITSIPIKA fitondrana ny FIFOHAZANA» (lover for vekk. innen Vest-synoden) s. 9 pkt. 5

- sies det uttrykkelig at hyrder fra ikke-lutherske kirker er utelukket fra arbeidsfellesskapet. Det siktes sikkert her til skismaet med Soatanana-bevegelsen. Se forøvrig Edv. KÖRNER HANSEN og RASAMOELA: «Ny tantaran' ny fifohazana sy ny Fitsipika sy foto-dalana itondrana azy», som er en kort hist. oversikt med de viktigste vedtak ang. vekkelsene.
15. Se Lovene for vekk. på Vest-Mad. s. 4. Lovene er utarbeidet i samarbeid mellom hyrdene og kirkens ledelse. Vedtatt på Synodemøtet/Øverste myndighet.
  16. Pensum for hyrdene kan føles omfattende, og det kan vel tenkes at enkelte hyrder synes opplæringsssituasjonen for dem er for mye konsentrert om *teori*. Vi ser imidlertid stort på opplæringsfasen. Kravene må ikke senkes, da hyrdene i sitt arbeid brukes som forkynnere, sjelesørgere og menighetsledere. Opplæringsfunksjonen må styrkes, slik Lovene legger opp til.
  17. Om Ankarimalaza-stevnet, se MT 1978, nr. 26 s. 6.
  18. I delikate situasjoner kan presten falle for fristelsen til å vise sin makt ved å nekte å gi nattverd. Dåpens sakrament er uinteressant i denne sammenheng, da både evangelister og hyrder kan døpe (i nødstilfelle).
  19. En grundig sosiologisk undersøkelse av vekkelsesbevegelsene burde være en utfordring til den rette mann/kvinne.
  20. Vekkelseslederen Rakotozandry sa: «Når folk får høre og ta imot Guds Ord, så er det ingen sak å drive ut demonene.» Sitert etter misjonær Bjørg Bruknapp i foredrag om «Ankarimalaza-vekkelsen og vekkelsene i dag» holdt på Misjonærmøtet, Antsirabe 1977.
  21. Se Birkeli: NMS' historie, bind IV, s. 193 fg.
  22. Sitert etter Hovland i omtalte arbeid (note 6) s. 60.
  23. Også B. Bruknapp (note 20) har beviser for saken tilsvarende det vi selv har opplevd.
  24. Det har muligens gått fram av forklaringene hittil at demonutdrivelsene på Madagaskar foregår i *menighetens forsamling* og altså ikke på tomannshånd, slik vi kan kjenne det fra beretninger om demonutdrivelser utført her i Norge.
  25. I enkelte menigheter kan hyrdene være sterke, og visse arbeidsformer har vunnet hevd. Konflikter kan lett oppstå hvis f.eks. en ny prest i menigheten viser for stor reformiver. Reportasje om hyrders tjeneste og evangelisering i MT 1979, nr. 31 s. 9.
  26. Kravene som settes til evangelistene er at de skal ha kjennskap til de viktigste sannhetene i Guds Ord og ha et hjerte som brenner for at hedninger skal få del i Guds rike.
  27. Om synodevedtaket, se «Rapaoro, Fivorian'ny SPA, 1979». Behandlet på norsk i misjonær Arne Dragsunds årsmeldinger for 1979 og 1980 i heftet «ÅRSMELDINGER fra Det Norske Misjonsselskaps misjonærer på Madagaskar». (Edite pour circulation prive.)
  28. Sitat fra Jenny Stapnes, sykepleier med 34 års erfaring fra Madagaskar. Se forøvrig MT 1978, nr. 26 s. 10.
  29. For å øke forståelsen for bedre hygiene og kosthold, har misjonær Marit Lie i flere år undervist i tobyen i Sakaraha, der vi bodde. Marit er sykepleier.
  30. I internasjonal misjonssammenheng skal norsk luthersk misjonsinnsats på Madagaskar ha blitt kalt «skolemisjon», da denne sektoren utvilsomt har

- fått mest oppmerksomhet/personell/midler.
31. For nærmere studium vises det til dokumentene hos Diakoniutvalget i Toliary-synoden og tilsvarende arbeidsgruppe i Misjonærmøtet 1979. Jmfr. diakon Håkon Fjoses dobbeltkronikk i MT 1980 nr. 16 og 17.
  32. Uten å ha statistisk materiale å vise til tror vi det likevel med rette kan sies at hyrdene blir oftere søkt i sjelesorg/for å få råd enn prestene. Hvis orakel-svar-aspektet (religiøse ledere som har guddommen på sin side) er grunnen til dette forhold, burde situasjonen forbli en konstant utfordring til prestene om større åndelig gehalt.
  33. Enkelte kolleger mener endog at hele «fampaherezana»-akten burde falle helt bort. «Fampaherezana er nå blitt en ytre skikk der tilliten til hyrdens håndspåleggelse, som noe særegent er det bærende. Hadde man heller satset på skriftemålet med personlig samtale ...» (M. Tomren, 1981). I «Regler for vekkelsesbevegelsen innen Menabe-synoden» er disse ting klart uttrykt, men disse retningslinjer er dessverre lite påaktet. Det teologiske oppklaringsarbeidet innen vekkelsesbevegelsene burde gis høy prioritet innen FLM.
  34. Jmfr. Stapnes' uttalelse, note 28 og referat i MT 1902, s. 451 fg, hvor misjonærene uroet seg over den «utstrakte praktisering av haandspaaleggelse og djevelutdrivelse, ikke alltid med den ønskede modenhet og edruelighet, aandelig talt.»
  35. Dette kriteriet for besettelse vil kunne stå for kritikk fra forskjellig hold. Den gass. legen Rakotojoelinandrasana Daniel synes å være av samme mening som oss. Han er selv hyrde og tilhører vekkelsesbevegelsen v/Nenilava. Dr. Daniel studerer for tida psykiatri i London. Se Johs. Borgenviks oppsummeringer fra et foredrag holdt av dr. Daniel i Vårt Land for 7. okt. 1981 s. 20.
  36. Se Hovland o.c. s. 29, som understreker det samme.
  37. Vårt syn synes å være bekreftet i to artikler i Det Danske Misjonselskaps «Nyt Synspunkt» 1981. Art. av Kaare Hørgar og Erna Lindgaard.
  38. Det føles utilfredsstillende å behandle slike vanskelige emner så overfladisk, som vi har gjort i dette avsnittet om besettelse. Plassen tillater ikke å ta opp problemet med å kalle visse utslag av vår syndige natur for besettelse. Hyrdene trenger undervisning om at den gamle Adam ikke kan drives ut. Jmfr. norsk demon-debatt: røke-demon o.l.
  39. Så misj.prest Meeg, iflg. H. Hovland o.c. s. 56.
  40. Flere misjonærer har opplevd at hyrdemiljøene mer og mindre klart presser på i den retning. Jmfr. note 28. Kollega Reidun Sannesmoens kritiske spørsmål til en nyinnviet hyrde avdekket samme forhold (Toliary juli 1979). Vårt eget syn ligger på samme linje som disse.
  41. ___se H. Odeberg: «Fariseisme og kristendom» Norsk utg. Oslo 1949.
  42. Andre eksempler på ekstra-budenes innflytelse kunne nevnes, men vi tror at dette som her er anført kan være nok som vurderingsstoff.
  43. Se hertil Johs. Johnson o.c. s. 148.
  44. Bemerk generalsekr. Lars Dahles interesse for vekkelsen og dens «sunnhet», omtalt i Birkelis NMS' hist. s. 196. (Dahles visitas på Madagaskar i 1903).
  45. Jmfr. note 6. Hovlands arbeid understreker nettopp dette forhold.
  46. En gren av vekkelsen som begynte med Rainisoalambo har brutt med norsk misjon og FLM. Jmfr. note 6. Se også note 14: Körner Hansens og Rasa-moelas hefte.